

**GÜNEYKENT GÜL HASATI TURİZMİNİN MEKÂNSAL
ANALİZLERİ**

**SPATIAL ANALYSIS OF GUNEEKENT ROSE HARVEST
TOURISM**

*Ayten Begüm AKÖZ**
*Şefika Gülin BEYHAN***

ÖZET

Kırsal ve kültürel turizm arakesitinde yer alan gül hasatı turizmi faaliyetleri, alışılmış turizm türleri dışında kalan kimliği, belli bir coğrafyaya ait olması ve kendine özgü mekanları ile her geçen gün önemi artmaya devam eden turizm türlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda gülün yetişme koşullarına uygun nadir yörelerden biri olan Isparta Gönen ilçesine bağlı Güneykent kasabası, gül hasatı turizmi kapsamında gülcülük faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği bir yer olarak, güle verdiği önemle ön plana çıkmıştır.

Çalışmanın amacı; gülcülük faaliyetlerinin mekânsal yansımalarını ortaya koymak, turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlardaki eksiklikleri tespit ederek çözüm önerileri sunmak ve böylece mekânların sürdürülebilirliğini sağlamanın yanı sıra turizm faaliyetlerinin daha etkin ve nitelikli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır. Turizm faaliyetlerine konu olan bu mekânların mevcut durumları yerinde gözlem ile tespit edilmiş, şematik çizimleri yapılmış, mekânlar fotoğrafılama tekniği ile belgelenmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde turizm kapsamında yer alan mekânların yeterince deneyimlenemediği gözlemlenmiş, mekânlardaki niceliksel ve niteliksel sorunlar tespit edilmiştir. Bu bağlamda turizm faaliyetlerinin daha etkin gerçekleşmesi amacıyla mekânsal çözüm önerileri getirilerek turizm rotası önerisi sunulmuştur. Çalışma, turizm kapsamında yer alan mekânların ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Alternatif turizm, Gül Hasatı, Isparta, Sürdürülebilirlik, Mekân

SUMMARY

Rose harvest tourism activities in the intersection of rural and cultural tourism have become one of the types of tourism that continues to increase day by day with its identity other than the usual tourism types, belonging to a certain geography and unique places. In this context, Güneykent town of Isparta Gönen district, which is one of the rare regions suitable for rose growing conditions, has come to the forefront with

* Arş.Gör. Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü Mimarlık A.B.D., abegumakoz@hotmail.com

** Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, gbeyhan@gmail.com

its importance as a place where rose activities are intensified within the scope of rose harvest tourism.

Purpose of the study; to present the spatial reflections of the laughing activities, to identify the deficiencies in the places where the tourism activities take place, to offer solutions and to ensure the sustainability of the spaces as well as to ensure the realization of the tourism activities in a more effective and qualified manner. The current status of these places, which are subject to tourism activities, has been determined by observing on site, schematic drawings have been made and the places have been documented by photographing technique. When the findings were evaluated, it was observed that the places within the scope of tourism could not be experienced sufficiently and quantitative and qualitative problems in the spaces were determined. In this context, spatial solution suggestions were made in order to make tourism activities more effective and a tourism route proposal was presented. The study is important for the sustainability of the places and tourism activities within the scope of tourism.

Keyword: Alternative tourism, Rose Harvest, Isparta, Sustainability, Space

GİRİŞ

Gülcülük faaliyetleri; gül yağının üretimi ve endüstriyel amaçlı işlenmesiyle kazanç elde edilmesine dayanmaktadır. Yağ gülü olarak bilinen *Rosa Damascana Mill*, melezleştirme sonucunda ortaya çıkmış hoş kokulu, güzel görünüşlü, iri çiçeklere sahip bir gül türüdür. Bu gül türü ılıman iklim bitkisi olup, bol ışıklı, yağışlı, çiçeklenme döneminde don olaylarının yaşanmadığı, sabahın erken saatlerinde çiğ düşen iklim bölgelerine uyum sağlamaktadır. Bu özellikleri ile gül bahçeleri soğuk ve sert esen rüzgârlara kapalı, hafif meyilli araziler üzerine kurulmaktadır (Baydar ve Kazaz, 2013, s.39).

İnsanlık tarihinde çok eskilere dayanan yağ gülü üretiminde, Türkiye’de pek çok yerde gül yetiştiriciliği denenmiş olup en verimli sonuçlar Göller Bölgesi olarak bilinen Isparta ve çevresinden alınabilmiştir (Bilir, 2010, s.28). Gülün nadir yetişme koşullarına sahip olması Isparta ve çevresini özel yaparken gül mevsimi olarak bilinen Mayıs ve Haziran aylarında gül festivalleri düzenlenmektedir. Isparta’nın Gonen ilçesine bağlı bir kasaba olan Güneykent, gülcülük faaliyetleri ile öne çıkarak bugün Türkiye’de ve dünyada tanınan bir destinasyon olmuştur. Gülcülük faaliyetlerinin zaman içinde turizm olgusu içinde yer almaya başlaması ile birlikte son yıllarda Güneykent’i gül hasatı turizmi kapsamında 10 bin ile 12 bin arasında turist ziyaret etmiştir (Tütüncü, 2019). Bu turizm aktivitesi sırasında gül bahçeleri, yeme-içme mekânları, gül yağı üretim mekânları, gül ürünleri satış mekânları, kültürel ve sosyal içerikli mekânlar gezilmektedir. Gül hasatı ve gül ürünlerinin elde edilmesi aktiviteleri ziyaretçilere gülü farklı mekânlarda deneyimleme fırsatı sunmaktadır.

Çalışmada, Güneykent'te gerçekleşen gül hasatı turizmi faaliyetlerine konu olan mekânlar yerinde gözlemlenmiş ve şematik çizimleri yapılmıştır. Çalışmanın temel amacı; gülcülük faaliyetlerinin mekânsal yansımalarını ortaya koymak, mekânlardaki eksiklikleri tespit ederek çözüm önerileri sunmak, gül hasatı turizmi faaliyetlerinin niteliğini artırmaktır. Yapılan çalışma, kırsal ve kültürel turizm arakesitindeki gül hasatı turizmi faaliyetlerinin, yere özgü gerçekleşmesi ve kendine özgü mekânsal ihtiyaçlara sahip olması nedeniyle özgünlük taşımaktadır. Literatür araştırmalarında, gülün genel olarak, ekonomik, sosyal ve biyolojik açılardan incelendiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise gül hasatı turizmi faaliyetlerinin gerçekleştiği mekanlar incelenmiş, bu turizm faaliyetlerinin yaygınlaşması ve kalite düzeyi yüksek mekanlar sunması adına birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler, turizm kapsamında yer alan mekânların sürdürülebilirliği açısından da önem teşkil etmektedir.

1. KÜLTÜREL TURİZM VE KIRSAL TURİZM ARAKESİTİNDE GÜL HASATI TURİZMİ

Dünya'da sanayi devrimi sonrası başlamış olan turizm faaliyetleri, 1950'li yıllarda aktif olarak görülmeye başlamış, bireyler gezmek ve görmek için dünyanın pek çok farklı yerine seyahat etmeye başlamışlardır (Akış, 2007: 15). Kontrolsüz olarak gelişen bu turizm faaliyetleri zaman içinde çevre ve toplum üzerinde tahribatlara sebep olmuş, doğal, kültürel ve tarihi çevre değerlerinin korunmasında turizmin fiziksel planlamasının önemi dikkate alınmadığı için, turizm fiziksel çevreyi kirleten bir boyut kazanmıştır (Kuter ve Ünal, 2009: 146).

Zaman içinde kitle turizminin etkisi ile ortaya çıkan küresel ısınma, iklim değişikliklerine bağlı gerçekleşen doğal afetler, flora fauna kayıpları, yaşanan enerji krizleri, doğal kaynaklar konusunda çevre bilinci artmış ve kültürel çevre verilerine daha çok önem veren, konfor beklentisi öncelikli olmayan, farklılık arayışı içinde, kitle turistinden çok farklı beklentilere sahip yeni bir turist profili ve turizm türü ortaya çıkmıştır (Ovalı, 2006: 256; Ovalı, 2007: 66). Turist profilindeki ve tüketim kalıplarındaki bu değişiklikler doğal, kültürel çevrenin koruma-kullanma dengesi içinde kullanımını öngören kırsal turizm, ekoturizm, sürdürülebilir turizm gibi kavramların oluşumunu beraberinde getirmiştir (Kaypak, 2012: 94).

Ekoturizm; doğayı, çevreyi, kültürü, mimariyi korumayı amaçlayan, yörenin özgün karakteristiğini oluşturan kaynaklardan ve potansiyelinden yararlanan, bu özgün karakteristiğin oluşmasını sağlayan mekanların deneyimlenmesi ile o yeri tanıma olanağının sağlandığı, yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, genellikle küçük gruplar halinde yapılan turizm türüdür (Kaypak, 2010: 11). Ekoturizm türlerinden biri olan kırsal turizm ve

onunla bütünleşen kültürel turizm de kitle turizmine bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bireyler kırsal turizm faaliyetlerini gerçekleştirirken hem gittiği yörenin kültürünü hem de geçmişi öğrenmekte, doğal çevrenin yanı sıra kültürel değerlerin de bulunması bölgenin çekiciliğini artırmaktadır (Kodaş ve Eröz, 2012: 169-171).

Bu bağlamda gül toplama, gül ürünleri elde etme gibi aktivitelerle ortaya çıkan gülcülük faaliyetleri zaman içinde turizm faaliyetleri içinde yer almış olup, yörenin doğal çevre ve kültürel özellikleri ile ilgi odağı olmuştur. Gülün nadir yetişme koşullarına sahip olması, gülcülük faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgeleri özellikli kılmış ve bu yerler önemli turizm destinasyonlarından biri haline gelmiştir.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÜLCÜLÜK FAALİYETLERİ

Yağ gülü olarak bilinen *Rosa Damascena Mill'in* ilk olarak nerede yetişmeye başladığı bilinmemekle birlikte Anadolu'ya Balkanlardan geldiği çeşitli kaynaklarca söylenmektedir (Erçetin, 2012). Gül yetiştiriciliği ve gül ürünleri elde edilmesinde en büyük potansiyel Türkiye'de Göller Bölgesi'nde ve Bulgaristan'da Kazanlık Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bu bölgelerin yanı sıra gül yetiştiriciliği ve gül ürünleri üretiminin yapıldığı diğer yerler arasında ise Fransa, Fas, İran, Suudi Arabistan-Taif, Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan, Afganistan, Hindistan ve Çin'de yer almaktadır (Baydar ve Kazaz, 2013, s.27).

Dünya gül üretiminin %70'i Türkiye'den sağlanmaktadır. Göller Bölgesi'nde Isparta ilinin yanı sıra Burdur, Denizli, Afyon gibi bölgelerde de gül yetiştirilmektedir. Türkiye'de gülden elde edilen gül yağı üretiminin ise %80'i Isparta, %20'si Burdur, Afyon ve Denizli illerinden karşılanmaktadır (Altıntaş, 2009, s.122). Örmeci ve Kart (2012, s.132), Türkiye yağ gülü üretiminin %84,41'ini tek başına Isparta ilinin karşıladığını belirtmiştir. Gül üretiminde başarının Göller yöresinde sağlanması, gülcülüğün bu bölgede gelişmesine olanak sağlamış ve tarıma dayalı ekonomiye sahip olan Isparta'nın can damarı olmuştur.

1.1.Isparta'da Gülcülük Faaliyetleri

Isparta'da gülcülük faaliyetlerinin, Isparta'nın Yalvaç ilçesinde yaşayan İsmail Efendi'nin bireysel çabalarıyla başladığı bilinmektedir. İsmail Efendi, gülcülük ve gül yağı çıkarma konusunda pek çok kişiden bilgi alarak gül yetiştiriciliğine başlamıştır. İsmail Efendi, diktiği güllerden 4. mahsul yılında verim alabilmiş ve kendi inşa ettiği gülhanesinde imbik adı verilen basit ve ilkel yöntemler ile ilk kez 1892 yılında gül yağı elde etmeyi başarabilmiştir (Altıntaş, 2014, s.29). Yıllarca gül yağı üretimine devam eden İsmail Efendi, elde edilen gül yağını yurt içinde ve yurt dışında tanıtmıştır. Bütün bu çaba ve

gayretlerin sonucunda Isparta kısa zamanda yağ gülünün en çok yetiştiği ve yüksek verimlilikte gül yağının elde edildiği bir merkez haline gelmiştir.

“Isparta gülü, kokusu ve çeşitli özellikleri ile dünyada pek az örneği olan bir türdür. Bu gülden elde edilen ürünler gerek ham madde olarak gerekse nihai ürün olarak pek çok ülkeye ihraç edilmektedir. Dünyanın önde gelen parfüm ve kozmetik üreticilerinin en önemli gülyağı üreticisi ve tedarikçisi Isparta’dır” (Özçelik, 2013: s.45).

Atatürk’ün Isparta’ya gelmesi ve 1935 yılında modern gülyağı fabrikasının kurulmasıyla geleneksel biçimde gül yağı üretimi yerini sanayi tipi üretime bırakmıştır. Isparta ili, kısa zamanda Türkiye’de gül yağı üretiminde önemli bir merkez haline gelmiş yöreye pek çok gül yağı fabrikası kurulmuştur. Isparta yağ gülü üretimi birim miktar gül çiçeğinden elde edilen gül yağı ve konketi bakımından dünyada ilk sıralarda yer almaktadır (Altıntaş, 2009, s.122). Isparta ilindeki yağ gülü üretiminin ise yaklaşık %83’ü merkez ilçe, Atabey, Gönen ve Keçiborlu ilçelerinde gerçekleşmektedir (Örmeci ve Kart, 2012, s.127).

1.2. Isparta’da Gülcülüğün Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özellikleri

Gül, yıllar boyunca Isparta kentinin ekonomisine ve kültürüne konu olmuştur. Gül bitkisinin yetişme koşullarına uygun bölgelerde yerli halk bahçelerinde gül yetiştirmekte, hasat zamanı olan mayıs ve haziran aylarında bahçelerinden topladığı gülleri gül yağı fabrikalarına satarak gelir elde etmektedir. Gül bitkisinin işlenmesiyle elde edilen gül yağı, gül suyu, gül reçeli, gül sabunu, gül kremi, gül kolonyası gibi ürünler ise yurt içinde ve yurt dışında pazarlanarak kentin ekonomisine büyük oranda katkı sağlamaktadır.

Isparta için oldukça önemli bir yere sahip olan gül, ekonomik getirilerinin yanı sıra yıllar boyunca şehrin simgesi olmuş, kent gül kenti, güller diyarı gibi isimlerle anılmıştır. Kentsel mekânlarda, kent mobilyalarında, yerel el sanatları ürünlerinde, kent kurumlarının logolarında dekoratif öge olarak sıklıkla kullanılan gül ögesi, kentin kimliğinin oluşmasında etkili unsurlardandır (Şekil 1).

Şekil 1. Gül Ögesinin Kullanımları

Gül yetiştiriciliğinin her geçen gün önem kazanması ve ilgi görmesi ile kentte zaman içinde turizm faaliyetleri artmıştır. Bu kapsamda Güneykent ilçesi gül yetiştiriciliğine verdiği önemle ön plana çıkmış ve gül hasatı turizminin merkezi olarak adını duyurmuştur. Gül yetiştiriciliği ve gül hasatında artan talep gül festivallerinin önemini artırmış, bu festivallere binlerce kişi katılarak gülü deneyimleme fırsatı bulmuştur. Gül hasatı turizmi kapsamında yerli ve yabancı turistler gül bahçelerini gezmekte, gül kokusu eşliğinde gül kahvaltıları yapmakta, sosyal ve kültürel içerikli mekânları ve gül ürünlerinin üretiminin yapıldığı mekânları deneyimleyerek kentin geçmişi ve kültürel özellikleri hakkında pek çok bilgi edinmektedir.

3. YÖNTEM

Çalışmada; Güneykent Kasabası'nda gerçekleşen gül hasatı turizmi faaliyetlerinin mekâna olan yansımalarını ortaya koymak, bu mekânların sürdürülebilirliğini ve turizm aktivitelerinin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın yöntemini gül hasatı turizmi aktivitelerinin gerçekleştiği mekânların yerinde gözlemlenmesi, fotoğraflanması, mekânlara ait şematik plan çizimlerinin yapılması oluşturmaktadır. Yapılan gözlemler ve analizler ile elde edilen bulgularda gül hasatı turizm ve bu turizm faaliyetlerine konu olan mekânlardaki eksikler, sorunlar tespit edilerek, bu faaliyetlerin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesi adına çözüm önerileri getirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Güneykent'te Gülcülük Faaliyetleri

Güneykent Kasabası, Isparta ilinin 40 km kuzeyinde, 1250 rakıma sahip, Kapı Dağı'nın uzantısı olan Tepelci, Erenler Dağı ve Demirli dağlarının ortasında Güney'e bakan bir yamaçta kurulmuştur. Yerleşimde İç Ege ve İç

Anadolu bölgesi iklim özellikleri görülmekte olup, ekonomik gelir tarım ve hayvancılıktan sağlanmaktadır.

Özel iklim koşulları ve toprak özelliği isteyen yağ gülü (Rosa Damascena), Gönen ilçesi Güneykent Kasabası'nda yetiştirme koşulları bularak Isparta'da en fazla gül üretiminin yapıldığı yerlerden biri olmuştur. Güneykent halkının büyük çoğunluğu gül bahçelerine sahip olup, gül sezonunda topladıkları çiçekleri fabrikalarda işleyip satışını yaparak ekonomik kazanç sağlamaktadır. Bölgede yetişen yağ gülünün kalitesi ve içerdiği yağ oranının fazla olması kozmetik sanayisi için oldukça önemli olup bölgenin ekonomik gelirinin büyük bir bölümü gül ve gül ürünlerinden elde edilmektedir.

Güneykent'te bilinen en eski gül dikimi 1930-1940'lı yıllarda Osman Hoca tarafından Aşılık Mevki'de yapıldığı söylenmektedir. Gönen ilçesinde bugün toplanan 1000 tona yakın gülün 800 tonu Güneykent ilçesinden sağlanmaktadır. Güneykent gül bahçelerinin bir vadi eteğinde yer alması ve rakımın 900'den 1400'e kadar olması nedeniyle gül bahçelerde 20-25 günden daha uzun bir zaman diliminde kalmakta, bu durum bölgede üretilen gülün artışına neden olmaktadır (Gözgün, 2016). Bu durum aynı zamanda bölgede gerçekleşen gül hasatı turizmi faaliyetlerinin de geniş bir zaman dilimi içinde gerçekleşmesini sağlamaktadır.

4.2. Güneykent'te Gül Hasatı Turizmi Faaliyetleri

Gülcülüğün Güneykent'te gelişmesiyle birlikte gül toplama ve gül yağı çıkarma aktiviteleri yerli ve yabancı turistin ilgisini çekmiş, 2011 yılında 4 Japon, 2 Amerikalı turistin Güneykent'e gelmesiyle başlayan turizm faaliyetleri, her geçen gün turist sayısını artırarak Güneykent'in dünyada tanınan önemli bir turizm merkezi haline gelmesini sağlamıştır (Gözgün, 2016). Gül hasatı turizmi ağırlıklı olarak Uzakdoğu ülkelerinin ilgisini çekmiş olsa da farklı ülkelere birçok turist bu turizm türü kapsamında Güneykent'i ziyaret etmektedir.

Güneykent'e yapılan geziler genel olarak gününbirlik düzenlenmektedir. Turistler Güneykent Kasabası'nın girişinde bulunan gül bahçelerini, sanayi tipi üretimin yapıldığı gül yağı fabrikasını, 1950'li yıllarda buharlı kazanla gül yağı üretiminin yapıldığı eski gül yağı fabrikasını, gülhaneleri, Yunus Emre Türbesini, Gül Evi'ni, Güze olarak adlandırılmış sergi mekanını, gül ürünlerinin sergilendiği ve satış yapıldığı mekanları gezmektedirler.

4.3. Turizm Faaliyetleri Kapsamında Yer Alan Mekanların Analizi

Gül hasatı turizmi gelişmekte olan alternatif turizm türlerindedir. Sınırlı bir zaman diliminde gerçekleştirilen bu turizm türünün sürdürülebilirliği ve mekânsal olarak devamlılığının sağlanması

gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle Gül hasatı turizmine konu olan ve destek veren mekânların analizi yapılmalıdır.

4.3.1. Gül Bahçeleri

Gül hasatı Mayıs ayında güllerin çiçek açmasıyla birlikte başlayıp Haziran ayının sonlarına kadar sürmektedir. Gece çiçek açan güller, sabah çiğinin vurduğu saatlerde toplanmaya başlanmakta bu işlem sabah saat 10.00'a kadar devam etmektedir. Gül hasatı turizmi kapsamına dâhil olan bu açık mekânda (Şekil 2) herhangi bir düzenleme ve yönlendirme bulunmayıp gül toplama faaliyetleri serbest biçimde gerçekleşmektedir. Bu durum mekânın doğal ortamında deneyimlenmesini sağlamaktadır.

Şekil 2. Güneykent Gül Bahçeleri (Kişisel Arşiv, 2018)

4.3.2. Gül Yağı Üretim Mekânları

Gül bitkisinden gül yağı 2 şekilde elde edilmektedir. Bunlardan birincisi geleneksel yöntem olarak bilinen kara kazan ile üretim, diğeri ise sanayi tipi ürettir. Geleneksel üretim eski yıllara oranla giderek azalmış yerini teknolojik gelişmelerle birlikte gelişen sistemlerin kullanıldığı sanayi tipi ürettire bırakmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen, Güneykent'te geleneksel yöntemler ile yapılan gülyacağı çıkarma işlemi oldukça keyifli bir yöntem olmakta ve yerli halk bu tekniğin unutulup gitmemesi açısından gülhanelerin varlığını korumak istemektedir.

Geleneksel tip gülyacağı üretim mekânı: Gül mevsiminde bölgeye gelen yerli ve yabancı turistler geleneksel yöntemle gül yağı üretiminin yapıldığı gülhanelere gelerek gülyacağı çıkarma deneyimini yaşamaktadır. Geleneksel yöntemlerle üretim, Güneykent'in farklı bölgelerinde aktif olan gülhanelerde

uygulanmakta olup kasabaya gelen turistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Mayıs ve haziran aylarında aktif olarak kullanılan gülhaneler yılın diğer aylarında işlevsiz kalabilmektedir.

Geleneksel yöntemlerle gül yağı üretiminin yapıldığı bu mekân, gül suyu çıkarma işleminde gerekli olan su ihtiyacının sağlanabildiği, olabildiğince rüzgâr almayan yerlerde kurulmaktadır. Gül yağının uçucu olması dolayısıyla rüzgâr etkisi istenmeyen bir durum olarak görülmektedir. Gülsuyu ve gülyağının geleneksel yöntemle elde edilmesi ise damıtma işlemi ile yapılmaktadır. Beklenmeyen hava koşulları ile gerçekleşen yağış, rüzgâr gibi sistemi soğutacak etkileri en aza indirmek amacıyla damıtma işleminin yapıldığı kazan ve havuzun bulunduğu mekânın üzerinin kapatılması gerekmektedir. Tercihen bu mekânın yan ve arka kenarları da kapatılarak mekânın daha korunaklı olarak düzenlendiği de görülmektedir (Şekil 3).

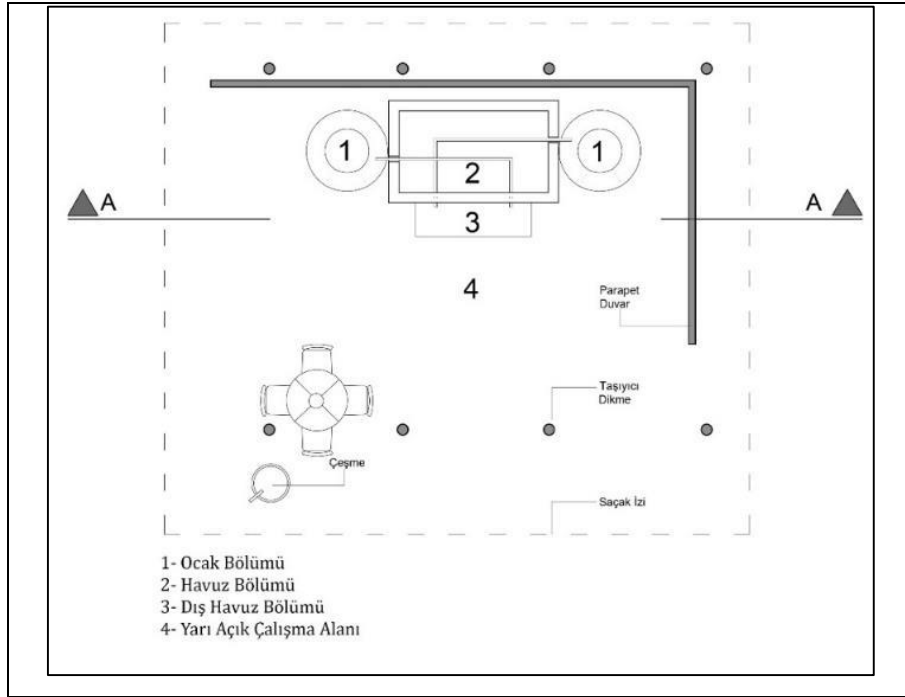

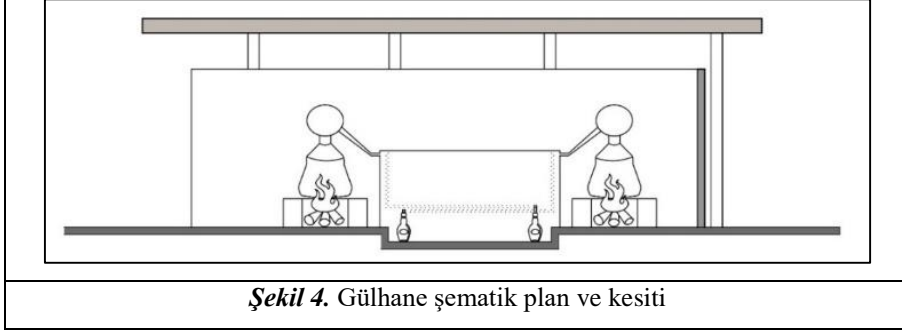
Şekil 3. Geleneksel yöntemle üretimin yapıldığı gülhane
(Kişisel Arşiv, 2018)

Geleneksel yöntemle gülyağının elde edilmesinde mekân kullanımı 3 ayrı bölümden oluşmaktadır. İmbiklerdeki gülün kaynatıldığı ocak bölümü, imbikten gelen buharın yoğunlaştığı havuz bölümü ve havuzda yoğunlaşma sonucu oluşan sıvının borularla dış ortama aktarıldığı yer kotundan daha alt kotta bulunan bölüm olarak sıralanabilir. Geleneksel yöntemin kullanıldığı bu sistemde ocak ve havuz birbiri ile orantılı olacak şekilde bitişik olarak inşa edilmiş olup, içi ve dışı sıvalıdır.

Gül yağı üretiminde ilk olarak imbikler ortalama 1 kg gül-3 kg su oranında doldurulmaktadır. İmbiklerin bağlantı kısımları hava almaması için çamur ile sıvanmalıdır. Bunun nedeni ise buharın içindeki uçucu olan yağın

dış ortama kaçmasını önlemektir. Su ve gül ile doldurulan imbikler, Şekil 4’de şematik olarak ifade edilen plandaki 1 numaralı bölümde kaynatılmaya başlanır. Buhar haline geçen su ve yağ karışımı buhar, imbiğin ağzına bağlanan soğutma boruları ile 2 numaralı bölümde gösterilen havuz içine gönderilir. İçi soğuk su dolu havuzda soğutma boruları içinden geçen buhar yoğunlaşmaya başlayarak sıvı hale geçer. Sıvı hale geçen bu yağlı gülsuyu 3 numaralı bölümdeki dış havuza açılan borularla dış ortama aktarılır. Sonuç olarak elde edilen ürün yağ ve su karışımıdır. Gül yağını gül suyunu ayırmak için aynı işlem daha düşük bir sıcaklık kullanılarak bir kez daha tekrarlanır. Yaklaşık 5 saat süren bu işlemin sonucunda dış havuza gelen üründe yağ özkütle farkından dolayı gül suyunu üzerinde birikmiş olur. Elde edilen gül yağı ise enjektör yardımı ile ayrıştırılır. Elde edilen ürünler ise 4 numaralı alanda mayalanmaya bırakılmak üzere şişelere doldurulur. Geleneksel yöntemlerle gül yağı elde etme işleminin gerçekleştiği mekân Şekil 4’te yer alan şematik plan ve kesitle ifade edilmiştir.

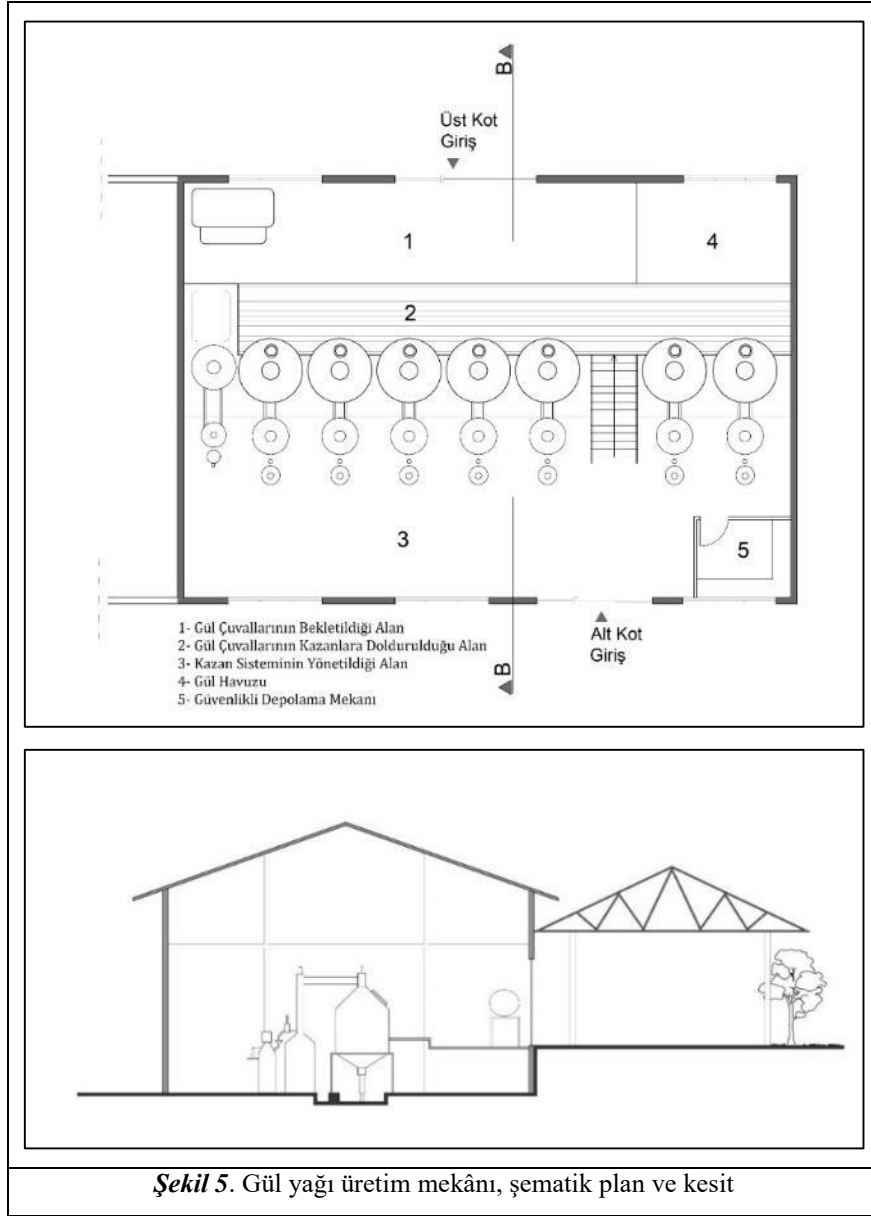
Şekil 4. Gülhane şematik plan ve kesiti

Turistlerin g nt birlik olarak bu turizm aktivitelerine katılması, gül yağı elde etme işlemine de uzun süren bir işlem olması nedeniyle işlemin tamamı görülememektedir. G lhanelerin sınırlı sayıda olması neticesinde mekânların gezilmesi sırasında yoğunluk ve sıkışıklık oluşmakta ve mekânın deneyimlenmesinde sıkıntılar yaşanabilmektedir.

Sanayi tipi gül yağı üretim mekânı: Güneykent'te sanayi tipi üretim yapıldığı ilk gül yağı fabrikası 1950 yıllarında kullanıma açılmıştır. Uzun süre  rtime devam eden buharlı kazan sistemi ile çalışan bu fabrika yerini bir süre sonra yeni teknolojik sistemlerin kullanıldığı fabrikaya bırakarak üretim bir üst noktaya taşınmıştır.

Bugün gül yağı çıkarma işlevini sürdüren gül yağı fabrikası kazan dairesi ve esas üretim mekânı olarak ayrı ancak sistem bazında bağlantılı iki mek ndan oluşmaktadır. Kazan dairesinde büyük kazanlarda su ısıtma işlemi gerçekleştirilmekte, ısınan su g l yağı üretimine yapıldığı kazanların yer aldığı mekâna sistemler aracılığı ile gönderilmektedir. Kazan dairesinde kazan ve tanklar yer almaktadır. Fuel-oil yakıtı kullanılan sistemlerin olduğu bu mekân patlama, yangın gibi olaylara karşı güvenlikli olup, gezi kapsamına dahil edilmemektedir.

Fabrikada esas üretim yapıldığı bölüm damıtma kazanlarının bulunduğu diğer mek ndır. Mek na ait şematik plan ve kesit şekil 5'te ifade edilmektedir. şekil 5'teki şematik planda 1 numaralı bölüm g l  vullarının üst kottan girişinin ve tartılma işleminin yapıldığı bölümdür.  vullar ile gelen g l çiçeklerinin yağı vb. hava koşullarından etkilenmemesi için araçların yaklaştığı mekân yarı açık olarak düzenlenmektedir.

Gül yağı elde etme işlemi, üst kotta gül çiçeklerinin kazanlara doldurulması ile başlayıp alt kotta sonlanmaktadır. Mekânın 2 ayrı kotta yer almasının nedeni ise gül yağının damıtılmasını sağlayan sistemlerin bu şekilde düzenlenmesinin gerekliliğindedir. Sabahın erken saatinde toplanmış olan gül çiçekleri üzerindeki çiğlerin erimesi için gül yaprakları, Şekil 5'teki 2 numaralı alanlarda yere serilerek kurutulur. Bu nedenle fabrikada gül

çuvallarının giriş yaptığı alanda gül çiçeklerinin kuruması için geniş alanlarda serilebilmesi gerekmektedir. Bu kurutma işleminin yapıldığı zemindeki malzeme genel olarak ahşaptır. Gül çiçeklerinin esanslarının yağlı olması ve çalışanların yağın temas ettiği bu yüzeyde kaymasını önlemek amacıyla zeminde ahşap malzeme kullanımı önem taşımaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Gül yapraklarının kurutulduğu alan (Kişisel Arşiv, 2017)

Gül yapraklarının kurutulması ve kazanlara doldurulmasının ardından damıtma işlemi başlar. Damıtma işlemi esas olarak alt kotta yer alan sistemler üzerinden kontrol edilmektedir (Şekil 7). Üretimde gül suyu ve gül yağının içerisinde su karışmaması önemli hususlardan biridir. Bu nedenle kaynatma işlemi de endirekt buhar verilerek yapılmaktadır. Gül yapraklarındaki esansın buhar haline gelmesinin ardından damıtma işlemi başlar, buhar alt kottaki kazanlardan geçerek sıvı hale gelir ve damıtma işlemi tamamlanır. Elde edilen gülsuyu ve gülyacı karışımının birbirinden ayrıştırılması için farklı bir çalışma sistemi olan Veronik tank kullanılır. İkinci bir işlemin uygulanması ile elde edilen karışımda gül yağı, özkütlesi nedeniyle gül suyunun üzerinde birikir ve süzme işlemi ile ayrıştırılır. Ayrışan gül yağı ve gülsuyu şişelere doldurularak özel güvenli bir mekânda saklanmaktadır. Gül yağının maliyetinin oldukça yüksek olması bu mekânın 24 saat korunaklı olmasını gerektirmiştir. Bu mekân Şekil 5'teki şematik planda 5 numara ile gösterilmiştir. Özel bir sisteme sahip olmayan bu odada elde edilen gül yağı, tekrar gerekli süzme araçlarından geçirilerek esas maddeye ulaştırılmaktadır. Gül sezonunun bitmesinin ardından bu fabrikada yer alan sistem, başka ürünlerden esans elde etmek amacıyla da kullanılabilir.

Şekil 7. Gül yağı fabrikası, alt kottan genel görünüm
(Kişisel Arşiv, 2018)

Gül yağı fabrikasındaki en dikkat çeken bölüm ise Şekil 5'te gösterilen şematik planda 4 numara ile belirtilen alandaki gül havuzudur. Gül havuzu turistlerin gül yaprakları içinde fotoğraf çekilme isteği ile oluşturulmuş ve oldukça ilgi görmüştür. Gül yağı fabrikası içinde beklentiler doğrultusunda oluşturulan bu mekânın, eylemin estetik ve konfor gereksinimleri açısından özgün bir mekâna dönüştürülmesi gerekmektedir (Şekil 8.).

Şekil 8. Gül yağı fabrikası içerisinde gül havuzu (Kişisel Arşiv, 2018)

4.3.3. Kültürel ve Sosyal İçerikli Mekânlar

Kültürel ve sosyal mekânlar kapsamında eski gül fabrikası, gül evi, sergi mekânı olarak kullanılan 'Güze' ve Yunus Emre Türbesi, gül hasatı turizmi

kapsamında yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından ziyaret edilen mekânlar arasında yer almaktadır.

Eski Gül Yağı Fabrikası: Güneykent'te 1950 yılında açılan gülyağı fabrikası, buharlı kazan sisteminin yerini teknolojik açıdan daha ileri kazan sistemlerine bırakması ile günümüzde kullanılmamaktadır. Asıl işlevini sürdüremeyen yapı, bugün sergi mekânına dönüştürülmüştür. Mekânda, buharlı kazan sistemi, ısıtma sisteminde yer alan makineler ve geçmiş yıllarda gül yağı üretiminde kullanılan araç gereçler sergilenmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Eski gül yağı fabrikası, genel görünüm (Kişisel Arşiv, 2018)

Bu mekândaki sergilenen materyaller dönemin özelliklerini yansıtan niteliğe sahip iken sunum alanlarının yetersiz kalması nedeniyle pek çok turist bu mekânda gezerken yeterince bilgi alamamaktadır (Şekil 10.)

Şekil 10. Eski gül yağı fabrikası, sergileme mekanları (Kişisel Arşiv, 2018)

Gül Evi: Bir diğer sosyal ve kültürel içerikli mekân Güneykent Kasabası'nda bulunan Gül Evi'dir. Bu mekân eski bir evin atölye ve sergi odalarına dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Güneykent'li kadınların desteğiyle kurulan Gül Evi'nde çeşitli atölyeler yer almaktadır. Yıl boyunca elde edilen el yapımı ürünler, Gül hasatı turizmi faaliyetlerinin gerçekleştiği aylarda yine bu mekânda yapılan sergiler ile satışa sunulmaktadır (Şekil 11).

Gül Evi, eski bir evin düzenlenmesiyle oluşturulduğu için Gül Evi'nde atölyelere katılımın sağlanabileceği mekan sayısı az olup, festival ve hasat zamanlarında bu mekanın kullanımı kısıtlı kalmaktadır.

Güze: Güneykent'teki bir diğer sosyal ve kültürel içeriğe sahip mekan ise 2018 yılında hizmete açılan, yerli halkın gül müzesi olarak tanımladığı sadece sergileme işlevi gören mekandır. Eski bir yapının yeniden işlevlendirilmesi ve düzenlenmesi ile oluşturulan mekan, turistlerin uğrak noktalarından biridir. Bu mekanda gül yağı üretiminde kullanılan sistemler, gül yağı depolamak için kullanılan araç gereçler sergilenmektedir. (Şekil 12.).

Yunus Emre Türbesi: Güneykent'te mezarının olduğuna inanılan Yunus Emre Türbesi gül mevsimi olan mayıs ve haziran aylarında turistler tarafından ziyaret edilmekte, şiirler ve şarkılar ile anılmaktadır. Derviş yolu olarak bilinen yolun sonunda yer alan türbeye gidiş ve dönüş genellikle yaya olarak sağlanmakta olup Güneykent'in sokakları deneyimlenerek türbeye ulaşılmaktadır.

4.3.4. Gül Ürünleri Satış Mekânları

Güneykent'te gül ürünleri hemen hemen pek çok durak noktasında satılmaktadır. Genel olarak sokak kotunda yer alan mekanlar, gül hasatı turizmi kapsamında turistlerin en çok vakit geçirdiği mekanlar arasında yer almaktadır. Güneykent'teki esas satış noktaları ise eski ve yeni fabrikanın yanında, gül evinde ve gülhanelerin yanında yer alan kapalı mekanlarda yer alır. Bu mekânların ortak özelliği; dinlenme noktalarına ve turistlerin yoğun olarak ilgi gösterdiği noktalarda yer almalarıdır.

3.2.5. Gül Hasatı Turizmi Kapsamındaki Yeme – İçme ve Konaklama Mekânları

Yeme İçme Mekanları: Gül hasatı turizmi kapsamında yeme-içme mekânları yarı açık olarak düzenlenmiştir. Güneykent girişinde yer alan benzinlikteki açık ve yarı açık mekanlar ise kıl çadır ve kameriyeler ile düzenlenmiş olup, gelen turistlere bu mekânda gül kahvaltısı hizmeti sunulmaktadır. Bu mekânlardan biri Yunus Emre Türbesi'ne giden yol üzerindeki Derviş Sofrasıdır. Kapalı mekânda mutfak ve gül ürünleri satış alanları yer almaktadır. Açık mekânda ise yeme içme hizmeti verilmektedir. Bir diğer yeme-içme mekânı ise Oğuz Aşan'a ait gül bahçelerinin yanında kurulmuş alandır. Bu mekânda da Derviş Sofrası benzeri kapalı mekânlar mutfak ve gül ürünleri satışı için kullanılmaktadır. Bahsedilen iki mekânın ortak özelliği ise geleneksel yöntemle üretimin yapıldığı gülhanelerin yanında kurulmuş olmalarıdır. Bu durumun nedeni ise gülsuyu ve gülyağı çıkarma işleminin uzun sürmesi ve bu süreden yararlanılarak kahvaltı sırasında bu sürenin değerlendirilmesidir.

Güneykent'te yeme içme mekânı olarak kullanılan alanların altyapı düzeyinde iyileştirmelere ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Yeme-içme mekanlarının turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği dönemlerde yetersiz kaldığı, nitelik açısından da iyileştirilmesi gerektiği gözlemlenmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Güneykent'te gül hasatı turizmi kapsamında kullanılan yeme-içme mekanları (Kişisel Arşiv, 2018)

Konaklama Mekanları: Güneykent Kasabası gül hasatı turizmine öncülük etmesine rağmen konaklama işlevi açısından eksiklikler tespit edilmiştir. Turistlerin konaklayabileceği mekânların yetersizliğinden dolayı bölgeye turlar günübirlik olarak yapılmakta, konaklama ihtiyacı Isparta merkez ilçede karşılanmaktadır.

Güneykent Belediyesi gelecek yıllar için konaklama mekanları yapmayı hedeflemektedir. Güneykent Kasabası'nın girişindeki gül bahçelerinin de içinde bulunduğu vadinin uygun alanlarına yapılacak konaklama mekanları ile turistlerin gül kokusu içinde Güneykent'te konaklamalarına imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Bu alanın konaklama mekânı için seçilmesinin en önemli nedeni; turistlerin sabah erken saatlerde başlayan gül toplama faaliyetlerine tanık olabilmesi ve toplanan güllerden gül yağı elde etme sürecini deneyimleyebilmeleridir. Ayrıca bu alanın doğa içindeki yürüyüş yollarına yakın olması da bu alanın seçilme nedenleri arasında yer almaktadır. Yapılması planlanan bu konaklama tesislerinde ise gül yataklarda terapi uykuları, gül banyoları, konkret usulü gül yağıyla masaj gibi çeşitli hizmetlerin verilmesi öngörülmektedir.

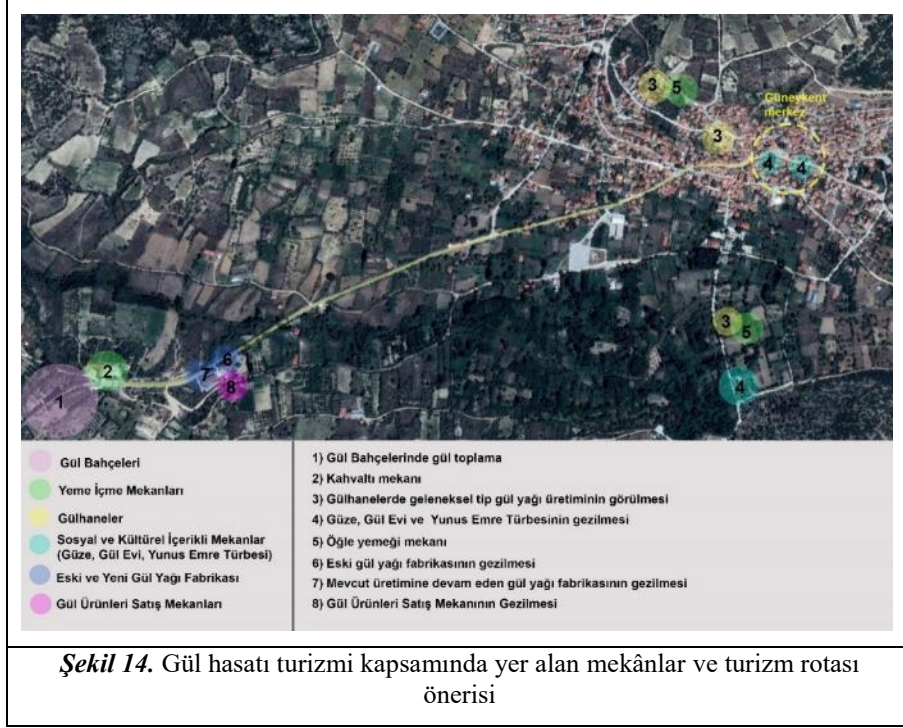
Güneykent'te konaklama yapılarının hayata geçirilmesiyle birlikte turistlerin Güneykent'te kalış süresini uzatarak turistlere farklı deneyimlerin sunulması da hedefler arasındadır. Gül yağı ve gül suyu çıkarmanın yanı sıra gül ile yapılan gül reçeli, gül dondurması, gül şerbeti gibi yiyecek maddelerin yapımına da katılarak gülün kullanım alanlarının çeşitliliği turistlere gösterilmek istenmektedir. Güneykent Belediyesi yapılmasını planladığı bu

tesislerle Güneykent'teki gül hasatı turizmine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada Isparta'nın kültürüne ve ekonomisine konu olan gülcülük faaliyetlerinin mekansal yansımaları Güneykent'teki gül hasatı turizmi kapsamındaki mekanlar üzerinden incelenmiştir. Elde edilen bulgular ile Güneykent'te gerçekleşen gül turizmi faaliyetlerinde iyileştirmelerin yapılması gerektiği görülmüştür. Mekânsal iyileştirme önerilerinden önce gül hasatı turizmini tanımlayan ve alternatif turizm tiplerinden ayıran özelliklerin öne çıkarılması gerekmektedir. Bu da alanın tam olarak deneyimlenmesini sağlayan bir turizm rotası oluşturulması ile gerçekleşebilir.

Öneri turizm rotası (Şekil 14) ile daha etkili bir gezi sunulmasının yanı sıra gül hasatı turizmi faaliyetlerinin ve bu kapsamdaki mekânların sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Önerilen rota kapsamında mekânların eksiksiz olarak gezilmesi hedeflenmiştir. Gülün toplanması erken saatlerde gerçekleşmekte olup bu aktivite sonrasında gül içerikli yiyeceklerin sunulduğu gül kahvaltıları düzenlenmelidir. Ardından bahçelerde toplanan gülden gül yağının elde edildiği üretim mekânlarına geçilmesi önerilmektedir. Geçmişten bugüne gül yağı üretimini göstermek adına ilk olarak geleneksel tipte üretimin yapıldığı mekânlar gezilmeli, geleneksel üretime dair bilgi alınmalıdır. Gülhanelerdeki üretimin uzun sürede gerçekleşiyor olmasından dolayı bu mekândaki işlemin ilk aşamasının görülmesinin ardından gül kazanlarının kaynamaya bırakıldığı süre içinde sosyal ve kültürel mekânların gezilmesi, kente ve gülcülüğe dair bilgilerin alınması önerilmiştir. Bugün mevcut yapılan gezide gülhaneler kısa bir sürede görülmekte, turizm kapsamındaki diğer mekânlara geçilmekte ve dolayısıyla sonuç ürünün nasıl elde edildiği görülememektedir. Bu nedenle sosyal ve kültürel içerikli mekânların gezilmesinin ve öğle yemeği molasının ardından tekrar gülhanelere dönüş önerilerek sonuç ürünün elde edilmesinin gösterilmesi önerilmektedir. Güneykent merkezde yapılan geziler sonrasında turistler günümüzde sergi mekânı olarak kullanılan eski sistemler kullanılarak üretimin yapıldığı eski gül yağı fabrikasını gezmeli, burada yer alan sinevizyon mekânında gül yağı üretiminde kullanılan teknolojiler ve geçirilen süreç hakkında bilgi almalıdır. Bu mekânın gezilmesinin ardından ise halen üretimin devam ettiği mevcut gül yağı fabrikası gezilmeli ve mevcut üretim görülmelidir. Edinilen tüm bu deneyimlerin ardından gül ürünleri satış mekânlarının gezilmesiyle gezi son bulmalıdır.

Mekânların sürdürülebilirliği için sunulan çözüm önerileri ve mevcut durum için yapılması öngörülen iyileştirmeler şu şekildedir;

- Turizm faaliyetleri için ayrılan gül bahçelerinde düzenlemeler yapılmalı, karşılama standları oluşturulmalıdır.
- Turizm faaliyetleri için ayrılan gül bahçelerinin sayısı artırılmalı, fotoğraf çekilme platformu yerleri belirlenmelidir.
- Her bahçe için aynı düzende hazırlanmış bilgilendirme panoları karşılama standlarında yer almalı, bu standlarda toplanan güllerin içerisine konulacağı el yapımı ve yöreye özgü izler taşıyan keseler dağıtılmalıdır.
- Geleneksel tıp üretimin yapıldığı gülhanelerde gül yağı üretiminin uzun zaman alması nedeniyle, aynı mekânda birden fazla ocak olması veya yerleşim içinde farklı alanlarda gülhanelerin kurulması önerilmektedir.
- Farklı zamanlarda gelen turistlerin bu mekânı deneyimlemesi ve üretimin aşamalarını görmesi açısından gülhanelerin ve gülhanelerdeki ocakların sayısı önem taşımaktadır.
- Bu gülhaneler aktif bir şekilde farklı zamanlarda çalıştırılmalı, çevreleri daha bakımlı bir hale getirilmelidir.

- Geleneksel yöntem ile üretim yapılan mekânlara ulaşılabilirliğinin, yapılı ve doğal çevresinin yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Eski gül yağı fabrikasının gezilme rotasının belirlenmesi ve dolaşım alanlarının yeniden ele alınan rotaya göre oluşturulması önerilebilir.
- Eski gül yağı fabrikasında yer alan sergileme mekânları tekrar ele alınıp fabrika içinde uygun mekânlarda sinevizyon alanları oluşturulmalı, kente, gülcülüğe ve gül yağı üretimine ilişkin kısa filmler gösterilmelidir.
- Üretimde olan gül yağı fabrikasında yer alan gül havuzu ilgi çeken bir eylem alanıdır. Bu alan mevcut fabrika içerisinde tekrar ele alınmalı, dört tarafından fotoğraflama imkânı sağlanan bir tasarıma dönüştürülmelidir. Farklı mekânlarda da gül havuzu oluşturulmalıdır.
- Mevcut üretimine devam eden gül yağı fabrikası cephe olarak yenilenmeye tabi tutulmalı, mevcut alanlardaki eksiklikler giderilmelidir.
- Sosyal ve kültürel içerikli mekânların sergileme alanları kategorilere, dönemlere, çeşitlenmelere göre ve sergilenen ürünler için de bilgilendirme panoları oluşturularak farklı dillerde düzenlenmelidir.
- Sergileme mekânları, atölyeler yol kotunda düzenlenmeli, sokak ile doğrudan görsel bir ilişki içinde olmalıdır.
- Güze ile birlikte yanındaki köy kahvesi yeniden ele alınmalı, müze gezildikten sonra köy kahvesinin uğrak yeri ve sosyalleşme mekânı olması için mekânsal iyileştirmeler yapılmalıdır.
- Gül ürünleri satış mekânlarının küçük, dar ve içe dönük mekânlar yerine, dışa dönük, özgün ve yereli yansıtan mekânlar olarak düzenlenmesi tercih edilmelidir.
- Güneykent meydan tasarım çalışmasının yapılması ve el yapımı ürünlerin sergilendiği sabit standların yerleştirilmesi gerekmektedir.
- Yeme-içme mekânları yöreye özgü mimari biçimlenme ilkeleri doğrultusunda inşa edilmeli ve altyapı sorunları giderilmelidir. Bu mekânlar aynı zamanda gül bahçeleri ile görsel ilişki içerisinde olmalıdır.
- Yerli ve yabancı turistlerin konaklama talebini karşılamak için gerekli yerlerde doğaya uyumlu, gül bahçeleri ile görsel ilişki kuracak biçimde yöreye özgü yapılaşma biçimleri kullanılarak küçük ölçekli konaklama mekânları inşa edilmelidir.

- Mevcut nitelikli konutların ev pansiyonculuğunda kullanılması için çalışmalar başlatılmalıdır. Bazı konutların da Güneykent mutfağının gastronomi özelliklerinin sunulduğu mekanlara dönüştürülmesi önerilebilir.
- Güneykent konut mimarisi, sokakları, meydanı özetle yapılı çevresi bütüncül bir biçimde ele alınmalıdır. Kırsalın sürdürülebildiği ve turizm aktiviteleri içerisinde çağdaş gereksinmelerin de sağlanabildiği bir model ortaya konmalıdır.

Güneykent her geçen gün artan turist sayısı ile öne çıkmakta ve dünyaya gülcülük faaliyetlerini tanıtmaktadır. Bu bağlamda gül hasatı turizmi içerisinde önerilen iyileştirmeler ve turizm rotası ile Güneykent'te turizm aktivitelerinin daha verimli bir şekilde gerçekleşeceği düşünülmektedir. Yapılan düzenlemeler ile gül hasatı turizminin ve turizm kapsamında yer alan mekânların sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Güneykent'in gül hasatı turizmi için daha elverişli hale gelmesi ve her geçen gün turist sayısının artması ile bölge ekonomisine katkı sağlayacağı aşîkârdır. Tüm bu iyileştirmeler ve gelişmelerle Güneykent gül hasatı turizmi, sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal bağlamda diğer kentlere model olarak öncülük edecektir.

KAYNAKLAR

- Akış, A. (2007). Alanya'da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 15-32.
- Altıntaş, A. (2009). *İlaçların en güzeli Gül*. Barış Matbaası.
- Altıntaş, A. (2014). *Isparta Gülü, Önemi, Tarihçesi, Kullanılışı*. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Baydar, H. ve Kazaz, S. (2013). *Yağ gülü & Isparta Gülcülüğü*. Gülbirlik Yayınları, s.144.
- Aköz, A., B. (2017). A. Begüm Aköz kişisel arşiv.
- Aköz, A.B. (2018). A. Begüm Aköz kişisel arşiv.
- Bilir, S. (2010). *Isparta İlinde Gülcülük ve Ekonomik Önemi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erçetin N., (2012). *Isparta'nın Kokusu – Gülcülük*. Erişim Tarihi: 23.03.2019, http://ispartaninkokusu.com.tr/?page_id=14
- Gözgün, F. (2016). Fahrettin Gözgün ile Sözlü Görüşme.

- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 2 (2): 93-114.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (22): 11-29.
- Kodaş, D. ve Eröz, S. S. (2012). Kırsal Turizm ile Kültürel Turizmin Bütünleşmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (22): 169-174.
- Kuter, N. ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2): 146-156.
- Ovalı, P. K. (2006), Farklı Turist, Farklı Turizm, Farklı Mimari: Çevreci Turist, Ekolojik Turizm, Ekolojik Turizm Mimarisi, *Turizm ve Mimarlık Sempozyumu*, TMMOB Antalya Şubesi, Antalya, s. 256-262.
- Ovalı, P. K. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *Megaron: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2 (2): 64-79.
- Örmeci Kart Ç.M., İkiz M. ve Demircan V. (2012). Türkiye’de Yağ Gülü (Rosa Damascena) Üretimi ve Ticaretinin Gelişimi. *Ziraat Fakültesi Dergisi – Süleyman Demirel Üniversitesi*, 7 (1), 124-135.
- Özçelik, H. (2013). Türkiye’ de Gülcülük: Tespitler / Tahliller. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17 (2): Özel Sayı: 44-51.
- Tütüncü, R., (2019). Ramazan Tütüncü ile Sözlü Görüşme.